

GENSYN MED PERRY ANDERSONS "VESTLIG MARXISME"

Af Mikkel Bolt

Den engelske historiker Perry Andersons klassiske *Considerations on Western Marxism* fra 1976 er stadigvæk et vigtigt udgangspunkt for analysen af vesteuropæisk marxisme i det 20. århundrede. Men Andersons fejllæser den vestlige marxismes "filosofiske vending" som en venden ryggen til det politiske og forstår ikke denne bevægelse som en eksplicit kritik af den dominerende marxisme og dens prætenderede videnskabelighed og som et forsøg på at komme på højde med fremkomsten af nye kontrolformer i perioden efter den russiske revolution og i efterkrigstiden.

Som det fremgår af to af de seneste bøger om aktuel marxistisk teori, den svenske sociolog Göran Therborns *From Marxism to Post-Marxism* fra 2008 og den franske sociolog Razmig Keucheyans *Hésmisphère gauche* fra 2010, er Perry Andersons *Considerations on Western Marxism* (*Betragtninger over marxismen i den vestlige verden*) et naturligt udgangspunkt for en diskussion af vestlig kritisk marxisme og skitseringen af udviklinger inden for marxistisk teori og tænkning i Vesten.¹ Andersons præsentation af vestlig marxisme blev oprindeligt skrevet i 1974 og publiceret som bog i 1976.² Det er altså efterhånden op mod 40 år siden, den engelske historiker udgav sin statusopgørelse over, hvad han i forlængelse af den franske filosof Maurice Merleau-Ponty benævnte 'vestlig marxisme', men bogen er stadigvæk referenceteksten i denne sammenhæng. Det flotte historiske vue og indsigten i marxistisk teori, men ikke i dens økonomikritik koblet med en ualmindelig selvsikkerhed gjorde med det samme den lille bog til et indflydelsesrigt bidrag til analysen af marxisme i det 20. århundrede.³

Perry Anderson har i en årrække været en af de allermest toneangivende anglo-marxistiske intellektuelle, som konsekvent, køligt og med frygtindgydende overblik har analyseret og kortlagt den historiske samtid med en veludviklet sans for længere historiske forløb. Han har publiceret mere end ti bøger om den moderne borgerlige stat, historie, national kultur, marxistisk teori og postmodernisme. Anderson har siden 1962 været redaktør eller medredaktør af det meget indflydelsesrige London-baserede tidskrift *New Left Review*, som gennem mere end 50 år har været dagsordensættende for den engelsktalende marxisme. Gennem tidskriftet og det dertil knyttede forlag Verso (tidligere New Left Books) har Anderson og hans redaktionsgruppe, som gennem tiden bl.a. har indbefattet den pakistanske forfatter Tariq Ali, den amerikanske urba-

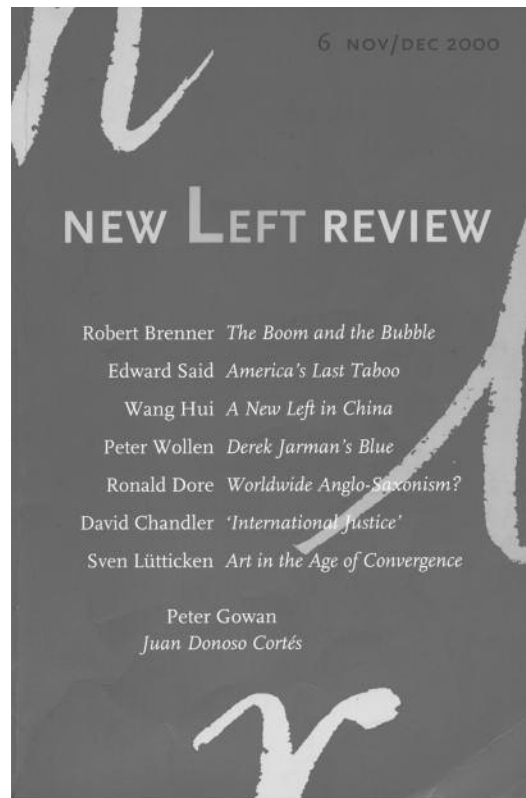
nitetshistoriker Mike Davis, den skotske nationalismeteoriker Tom Nairn og den engelske kolonialismehistoriker Robin Blackburn, introduceret en lang række forfatter-skaber som Walter Benjamin, Antonio Gramsci og Louis Althusser i den engelsktalende verden. Anderson har selv bevæget sig fra en strukturmarxistisk position i 1960'erne over mod en særegen pessimistisk art trotskisme influeret af Andersons forbillede, den store engelske historiker og Trotskij-biografist Isac Deutscher.⁴

Den følgende tekst er et forsøg på at beskrive den vestlige kritiske marxisme med udgangspunkt i den engelske historiker Perry Andersons bog *Considerations on Western Marxism*. Teksten diskuterer Andersons indflydelsesrige tese om den vestlige marxisme og dens isolation, Andersons egen udsigelsesposition og tesens alvorlige mangler.

Vestlig marxisme ifølge Anderson

Hvor den franske filosof Maurice Merleau-Ponty oprindeligt brugte termen vestlig marxisme som en beskrivelse af en "aktivistisk-idealistisk" marxisme, der var en modsætning til den dominerende "positivistisk-materialistisk" marxisme, da gør Anderson den til en historisk kategori, der beskriver den forvandling, der finder sted med marxismen i løbet af det 20. århundrede, og som adskiller den fra, hvad Anderson kalder den klassiske marxisme i den anden halvdel af det 19. århundrede og de første årtier af det 20. århundrede, selvfølgelig eksemplificeret af Marx og Engels, men også den følgende generation med figurer som Karl Kautsky, Lenin, Rosa Luxemburg og Leon Trotskij.⁵ For alle disse gælder det ifølge Anderson, at de var politiske ledere af den ene eller anden art og fokuserede på politisk økonomi, politik, stat og strategi i forhold til en igangværende klassekamp med henblik på ophævelsen af det kapitalistiske samfund.

I sin bog skitserer Anderson den udvikling, marxismen gennemgår efter den revo-

Perry Anderson, født 1938, venstreorienteret historiker og intellektuel. Han har siden 1962 været redaktør på det betydningsfulde marxistiske tidsskrift New Left Review. Portræt af Perry Anderson og forside af New Left Review.

lutionære bølge i kølvandet på Første Verdenskrig og den russiske revolution frem til tiden sidst i 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne, hvor studerende og arbejdere igen agerede kritisk over for det på det tidspunkt hegemoniske statsstyrede moderniseringsparadigme i den vestlige verden. Andersons analyse er især fokuseret på den mellemliggende periode, og konklusionen er ganske klar: Den revolutionære bølge i de første årtier af det 20. århundrede blev effektivt bremsset i Vesten, og kombinationen af fascisme og stalinisme afsporede en autentisk massernes marxisme. Marxismen mistede på den måde forbindelsen til en revolutionær massebevægelse i løbet af 1920'erne og frem til maj '68, som er Andersons umiddelbare kontekst, hvor der igen ifølge den engelske historiker blev skabt mulighed for en sammenføjning af teori og praksis. I den lange periode fra 1920'erne frem til sidst i 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne var marxistiske intellektuelle i vesten imidlertid frarøvet en bredere politisk offentlighed og politisk bevægelse, de var med andre ord isoleret og mange af dem søgte tilflugt i den akademiske verden. Den vestlige marxisme var således ifølge Anderson kendetegnet ved "strukturel isolation fra politisk praksis".⁶ I en efterkrigstidsperiode karakteriseret ved stigende velstand og stabilisering af det liberale parlamentariske demokrati i den vestlige verden var forholdet mellem 'klasse' og 'teori' brudt, og marxistiske intellektuelle så muligheden for en revolution forsvinde. Som Anderson formulerer det, var den vestlige marxisme "underkastet en bredt virkende historisk censur: Den kløft, der i næsten 50 år havde været mellem den socialistiske tænkning og den grobund, der hed folkelig revolution."⁷

Oktoberrevolutionen og receptionen af den i Vesten er den centrale begivenhed i Andersons bog, det er ud fra den, at udviklingen i det 20. århundrede skal analyseres; og det har Anderson ret i, om end fascismen og kampen mod denne næppe heller kan negligeres. Men revolutionen i Rusland

er det naturlige omdrejningspunkt for analysen af den politiske udvikling i "ekstremernes århundrede".⁸ Den vestlige marxisme er på den måde den (vest)europæiske reception og fortolkning af oktoberrevolutionen i en bevægelig kontekst af manglende revolutioner i Vesten og fremkomsten af et partidiktatur i den nye Sovjetstat, hos Anderson tvetydigt eksemplificeret af Stalin (mere herom senere). Denne dobbelte bremsning er så at sige (u)mulighedsbetingelsen for den vestlige marxisme, der i stadig stigende grad skal forholde sig til revolutionens forsvinden som reelt politisk perspektiv. Det var situationen for Georg Lukács, Antonio Gramsci, Karl Korsch og Walter Benjamin allerede i løbet af 1920'erne, og det var situationen for Lucien Goldmann, Jean-Paul Sartre, Henri Lefebvre, Theodor W. Adorno, Herbert Marcuse, Galvano Della Volpe, Lucio Colletti og Louis Althusser efter Anden Verdenskrig, skriver Anderson. Det er denne gruppe intellektuelle, som udgør kongerækken i den vestlige marxisme ifølge Anderson.⁹ For dem alle gælder det, at de arbejdede "i en situation af politisk isolation og fortvivelse".¹⁰ Fordi oktoberrevolutionen ikke spredte sig til Vesteuropa, og der fandt revolutionære opstande sted i nogle af periodens periferilande som Spanien, Grækenland og Jugoslavien, kom det til et afgørende brud mellem marxistiske teori og praksis. Da stalinismen (gennem de nationale kommunistpartier og indtil Anden Verdenskrig gennem Komintern) samtidig krævede nærmest total konformitet og dermed besværliggjorde teoretisk arbejde inden for det politiske område, er Andersons konklusion klar: "Det skjulte kendetegn i den vesteuropæiske marxisme som helhed er, at den er resultatet af nederlag" og derfor gik "en uendelig omvej uden om al revolutionær praksis".¹¹ Mens Lukács, Gramsci og Korsch alle i en kort periode i 1920'erne have været konkret involveret i politiske kampe, var de andre ifølge Anderson tvunget til at agere i en kontekst kendetegnet ved fraværet af revolution og

revolutionære opstande. Eksil på universitet og fokus på overbygningsfænomener som kunst, æstetik og filosofi blev en konsekvens af denne udvikling, der også kom til udtryk i en stadig mere hermetisk og spekulativ diskurs, som mere var tiltænkt en akademisk end en politisk offentlighed ifølge Anderson. "Umuligheden af at forene den marxistiske teori og klassekampen fremtrådte klart i alle tilfælde, hvad enten det drejede sig om formel indordning i arbejderpartierne (Lukács, Della Volpe, Althusser), udtræden af dem (Lefebvre, Coletti), broderlig dialog med dem (Sartre) eller åben frasigelse af al forbindelse med dem (Adorno, Marcuse). For alle disse teoretikere kan man sige, at den kommunistiske bevægelse stod som den eneste faktor, hvorigennem man kunne træde i forhold til organiseret socialistisk politik, hvad enten de så accepterede eller forkastede den. I dette forhold stod groft sagt to muligheder åbne for dem. Man kunne enten indtræde i et kommunistisk parti og acceptere dets strenge disciplin. [...] [P]risen for denne forbindelse, den være sig nok så relativ, med arbejderklassens daglige, reelle kamp var tavshed om den faktiske førelse. [...] Den anden mulighed var at forblive uden for enhver partiorganisation som intellektuel 'freelancer'. I dette tilfælde var der ingen institutionel kontrol med politiske ytringer; men omvendt havde man ingen forankring i arbejderklassen."¹² De vestlige marxister var således splittet mellem på den ene side tilhørsforhold og engagement i de faktiske kommunistpartier, som krævede absolut troskab og umuliggjorde selvstændige udtalelser om politiske forhold, og på den anden side en mere eller mindre eksplicit afsked med politik til fordel for æstetik og filosofi. For Anderson var Althusser et mønstereksempel på den første position, formelt medlemskab af partiet med henblik på at være en del af en masseorganisation uden dog direkte at kunne italesætte dennes politik, mens Adorno med sin distance til enhver form for organiseret engagement eksemplificerede af-

skeden med marxismen som revolutionær praksis.

Kompromisløs realisme eller trotskistisk resignation

Ifølge Anderson var den tragiske adskillelse mellem teori og praksis i færd med at blive overvundet, da han skrev *Considerations*. 1968 indvarslede nemlig en ny revolutionær epoke. Som han skriver: "Indledningen til en ny epoke for arbejderbevægelsen og afslutningen på den lange pause i klassekampen, der gennem så lang tid har adskilt teori og praksis, er imidlertid nu i syne."¹³ Det var imidlertid ifølge Anderson ikke den vestlige marxisme, men trotskismen, som skulle servicere den nye revolutionære massebevægelse. Ikke trotskismen i betydningen de mange smågrupperinger, der havde eksisteret siden Stalin tvang Trotskij i eksil i 1929, men Trotskij's idéer og teorier, ifølge hvilken Sovjetunionen var en degenereret arbejderstat. Dette håb om en overskridelse af den isolerede esoteriske vestlige marxisme og dens nederlagsfilosofi og en syntese af socialistisk teori og arbejderklassepraksis blev imidlertid ikke indfriet, og i opfølgeren til *Consideration on Western Marxism*, værket *In the Tracks of Historical Materialism* fra begyndelsen af 1980'erne, må Anderson konstatere, at marxismen igen er i krise. 1960'ernes politiske og intellektuelle radikaliseringsresultaterede ikke i noget brud, og Andersons håb er blevet bragt til skamme. Særligt i Frankrig og Italien, som havde været arnesteder for de mest omfattende protester i den foregående periode, var situationen endt i ingenting ifølge Anderson. I stedet havde marxismen fået vind i sejlene i USA, hvor den imidlertid var helt løsrevet fra nogen bredere politisk base og i endnu højere grad end den 'oprindelige marxisme' fremstod som en rent akademisk praksis uden forankring i en bevægelse.

Anderson drager den konklusion, at mulighedsbetingelserne for enhver form for revolutionær aktivitet næsten helt og aldeles

er forsvundet med den højreorienterede kontrarevolution i 1980'ernes begyndelse, hvor Reagan og Thatcher udgør avantgarden. Og distancen mellem historisk samtid og revolution bliver blot større for Anderson, som tiden går. Med sans for dramatisk *schwung* beskriver Anderson i år 2000 i en leder i *New Left Review* således perioden fra 1980 og frem som forvitringen af muligheden for socialisme i den vestlige verden. I denne periode har neoliberalismen effektivt trængt alle konkurrerende ideologier af banen ifølge den engelske historiker. Som Anderson formulerer det: "For første gang siden reformationen findes der ikke nogen reel opposition – dvs. sammenhængende konkurrerende forestillinger – inden for vestens tankeverden, og vel heller ikke på verdensplan. [...] Som princip regerer neoliberalismen uindskrænket i hele verden."¹⁴ 1970'ernes sejrforventning var nu decideret vendt på hovedet med "neoliberalismens så godt som uomtvistelige og universelle udbredelse".¹⁵

Sovjetunionen, den vestlige marxisme og trotskisten Anderson

Andersons tiltagende pessimisme er et symptom på et af problemerne i hans indflydelsesrige analyse af den vestlige marxisme, nemlig hans paradoksale fortsatte tiltro til Sovjetunionen som et socialistisk projekt, hvorfor han efter 1989 og Murens fald har sværere og sværere ved at lokalisere noget systemisk alternativ til kapitalismen. I overensstemmelse med Trotskijs og senere Deutsches analyse af forløbet fra Oktoberrevolutionen og frem til den tiltagende bureaukratisering i kølvandet på Stalins magtovertagelse, som Trotskij jo selv blev offer for, forstår Anderson konsekvent Sovjetunionen som en falleret arbejderstat, der har brudt med den kapitalistiske verden.¹⁶ Derfor oplever Anderson Sovjetunionens sammenbrud i 1990'ernes begyndelse som et genuint historisk forfald, som forvitringen af

det vigtigste eksisterende alternativ til den vestlige blanding af markedskapitalisme og parlamentarisk demokrati. På den måde overser Anderson en af de helt centrale indsigter i den vestlige marxisme, han ellers gør sig til historiker over, nemlig kritikken af udviklingen i Sovjetunionen og bolsjevikpartiet. Allerede i de allerførste år efter bolsjevikernes statskup kritiserede den tysk-hollandske venstrekommunist Anton Pannekoek, tyske rådkommunister som Karl Korsch og italienske venstremarxister som Amadeo Bordiga udviklingen i Sovjetunionen.¹⁷ Pannekoek og Bordiga afviste den russiske revolution som model i Vesteuropa og distancerede sig fra bolsjevikpartiets "dobbelte revolutions" alliance med bønderne, der ifølge de tysk-hollandske og italienske kommunister var begyndelsen på en borgerlig revolution, ikke en kommunistisk. Senere efter Anden Verdenskrig videreudviklede en række af de vestlige kritiske marxister – som Anderson problematisk nok ikke har med i *Consideration on Western Marxism*, deriblandt C. L. R. James og Raya Dunayevskaya i USA, men især den meget vigtige Socialisme ou Barbarie-gruppe med Cornelius Castoriadis og Claude Lefort i Frankrig – denne kritik og formåede at analysere, hvorledes det sovjetrussiske bureaukrati havde forvandlet sig til en egentlig klasse med egne klasseinteresser, der udbyttede arbejderne.¹⁸ I modsætning til Trotsky, Deutscher og Anderson, der fastholdt, at Sovjetunionen var en arbejderstat, og at det sovjetrussiske bureaukrati var et rent politisk og ikke socialt fænomen, da konkluderede Lefort og Castoriadis, at det ikke gav mening at tale om kommunisme eller socialisme i Sovjetunionen. Det der skete i Sovjetunionen benævnte de antileninistiske og antistalinistiske marxister i stedet statskapitalisme. Den private ejendomsret blev ganske vist delvist ophævet med statens ekspropriation af produktionsmidlerne, men det er på ingen måde det samme som kommunisme, der er ophævelsen af de kapitalistiske økonomiske grundformer (vare,

pris, penge). Al snakken om socialisme som en overgangsform mellem kapitalisme og kommunisme var fejlagtig og forfalskede blot forståelsen af kommunismens negation af kapitalforholdene argumenterede Bordiga, Lefort, Castoriadis, Korsch og mange andre.¹⁹ Anderson fastholder imidlertid konsekvent, at Sovjetunionen var og blev en socialistisk arbejderstat, der udgjorde et alternativ, selvom der, som mange af de kritiske marxister vedblev med at gentage, faktisk ikke fandt en ophævelse sted af den kapitalistiske vare- og pengeøkonomi.

Ikke desto mindre har Perry Anderson hvis ikke direkte forsvaret Sovjetunionen som en arbejderstat, omend degenereret, så i det mindste kritiseret enhver kritik af Sovjetunionen. Den engelske historiker Gregory Elliot beskriver denne position som "anti-anti-sovjetisme", hvor kritik af Sovjetunionen forstås som implicit forsvar for den kolde krigs anden side, USA og Vesten.²⁰ Det er naturligvis positivt, at Anderson forsøger at forholde sig kritisk til den automatiske afvisning af alternativer og de konstante fordømmelser af kommunisme under og især efter den kolde krig, men omkostningerne ved denne manøvre er ganske omfattende og finder sted på bekostning af en reel analyse af udviklingen i Sovjetunionen og en helt uholdbar hypostasering af denne som historiens subjekt. I en art videreførelse af Sartres problematiske forståelse af det franske kommunistparti som legemliggørelsen af den franske arbejderklasse opererer Anderson med Sovjetunionen som den eneste proletariske offensiv, der kan tage kampen op mod USA og det kapitalistiske verdenssystem.²¹ I et forsøg på at opretholde et organiseret antisystemisk alternativ til kapitalismen friholder Anderson således Sovjetunionen for kritik; hvis han kritiserer Sovjetunionen sker det altid i en relativt suspenderet form, der bekræfter den sovjetrussiske kommunisme som en legitim antikapitalisme. Som Sartre der ikke ville øge modløsheden for de franske arbejdere, vil Anderson ikke kritisere Sovjetunionen af frygt for at

ende uden en reel politisk aktør, der kan forhindre kapitalismens endegyldige triumf. Derfor læser Anderson Sovjetunionens opløsning som den definitive lukning af den politiske offentlighed.²²

Forsøget på at dæmpe kritikken af Sovjetunionen og i visse tilfælde endda at tilskrive Sovjetunionen en progressiv kraft stikker i den grad i øjnene og forlener Andersons analyser med en svært problematisk dimension, som i begyndelsen af 1970'erne får ham til at overse nogle af de helt centrale aspekter af den vestlige marxisme og, efter 1989, tvinger ham ud i pessimistisk resignation. For det Anderson læser som tilbagetrækning til filosofi er for en stor dels vedkommende en nødvendig gennemgribende revision af marxismen, dens privilegering af økonomi i analysen af det kapitalistiske samfund og en kritik af arbejderbevægelsens politiske organisationer, som meget sjældent besad noget systemkritisk perspektiv i efterkrigstiden i den vestlige verden. Der finder uden tvivl et brud sted mellem den organiserede arbejderbevægelse og filosofi allerede i løbet af 1930'erne, som Anderson forklarer. Og Andersons overordnede redegørelse for den vestlige marxisme har uden tvivl rigtig meget på sig, stalinisme og fascisme og siden statsstyret planlægningskapitalisme og nationaldemokratier reducerede effektivt den politiske horisont i perioden fra mellemkrigstiden frem til 1970'erne, men det betyder ikke, at perioden ikke var karakteriseret af vigtige politiske kampe, og at socialisme og kommunisme var helt fraværende som perspektiver, samt at den vestlige marxisme var en art indre flugt væk fra det politiske. Hvis der var tale om en flugt, var det væk fra den marxisme-leninisme, som Anderson reproducerer, og som stadig flere skikkelser i den vestlige kritiske marxisme fandt ude af trit med den historiske udvikling, hvor der opstod nye former for social kontrol, og ældre klassestrukturer blev afviklet og omformet. En udvikling der krævede nye begreber og en opdatering af marxismen. I skikkelse af

eksempelvis Lefebvre og Guy Debord var den vestlige marxisme i efterkrigstidsperioden forsøget på kritisk at analysere, hvorledes flere og flere aspekter af det sociale liv og dimensioner af hverdagslivet blev underkastet markedets dræbende forlokkelser i form af billeder, instruktioner, falske løfter og postkortlignende lykkesmotiver.²³ Det er slet ikke med i *Considerations on Western Marxism*, som derfor heller ikke kan forstå kritikken af såvel den etablerede som dele af den nye venstrefløj, som den nye generation af vestlige kritiske marxister lancerede på dette tidspunkt.²⁴

Efterkrigstidsperioden er således ikke lig med isolation eller samtykke og er ikke så monolitisk, som Anderson gør den til. Muligheden for revolution så ud til i voldsom hast at forsvinde, det stod klart for Castoriadis, Lefebvre, Debord og alle de andre, men de kastede sig ikke desto mindre ud i opgaven og havde ikke opgivet kampen, men forsøgte snarere at intensivere og udvide den hinsides fabrikken som kampplads. Forskellen mellem den klassiske marxisme og den vestlige marxisme er med andre ord måske ikke så stor, som Anderson gør den til i denne sammenhæng. Der er uden tvivl en pæn dosis desperation i mange af de vestlige marxisters tekster, men mange af dem er samtidig vidnesbyrd om en vis åbenhed i den historiske situation fra Lefebvre efter Anden Verdenskrig i *Critique de la vie quotidienne* fra 1947 til Debord lige før eksplosionen i 1968 i *La société du spectacle*. 1968 blev måske ikke den proletariske verdensrevolution, Debord eksempelvis troede og håbede, men det stod jo først klart senere. På samme måde med befrielsen i lande som Frankrig og Italien, som for Sartre, Lefebvre og andre i Frankrig en overgang fremstod som en mulig overgang til en kommunistisk revolution.²⁵ Fornemmelsen af at hullet mellem historisk situation og en anden fremtid var åbent, men samtidig var ved at lukke sig, er formodentlig gennemgående for denne generation, men den var jo heller ikke helt fremmed for Marx og En-

gels. Man kan således argumentere for, at fornemmelsen af krise på en eller anden måde er konstitutiv for marxismen. Marx og Engels var jo selv mærket af, levede gennem og analyserede 1848-revolutionernes nederlag. Som blandt andre den franske filosof Étienne Balibar og Marx-specialisten David McLellan har skrevet, er store dele af Marx' værk, inklusive *Das Kapital*, på sin vis en omfattende gennemarbejdning af dette nederlag.²⁶

Andersons redegørelse lider altså under en manglende fornemmelse for det historiske forløb, hvor der sker en transformation af det politiske i løbet af det 20. århundrede hen imod en accentuering af andre sfærer af det sociale liv. Som flere vigtige vestlige marxister eksempelvis Debord, Castoriadis og Marcuse viser, sker der en udvikling i årene før og især efter Anden Verdenskrig hen imod det billedpolitiske, hvor forbrugsmønstre og kultur får stadig større betydning på bekostning af det snævert økonomiske.²⁷ Anderson tenderer til at overse denne udvikling. Derfor er han ude af stand til at forstå den vending, der finder sted inden for vestlig marxisme hen imod en analyse af den fremdukkende massekultur og hvad vi med Debord kan kalde skuespilsamfundet eller med Adorno kulturindustri, hvor økonomi, hverdagsliv og kultur indgår nye forbindelser, der nødvendiggør en foranalyse af Marx' kritik af den politiske økonomi. Debord og Marcuse forstod, at det var nødvendigt at komme på højde med de nye symbolske produktionsmidler og -relationer, der ændrede vilkårene for enhver antikapitalistisk politisk praksis. Der sker simpelthen en gradvis forvandling af det politiske på dette tidspunkt, som nødvendiggør en kritik af de på det tidspunkt dominerende marxistiske teorikomplekser som den dialektiske materialisme, der opererer med problematiske idéer om kapitalens naturlige forfald, det kommunistiske partis lederrolle og arbejderklassens sammensætning. Men i stedet for at forsøge at kortlægge de nye klasseantagonismer, der

dukker op i perioden, forbliver Anderson derfor desværre knyttet til en ganske traditionel idé om arbejderklassen og beklager fraværet af en ældre genkendelig klassekamp, og når så modstanden bliver så omfattende, at han ikke kan negligere den, forsøger han at indlejre den i en abstrakt og forældet trotskistisk version af den 'gode gamle' marxistisk-leninistiske historiemodel.²⁸ Derfor fejllæser han også den vestlige marxismes "filosofiske vending" som en vendt ryggen til det politiske og forstår ikke denne bevægelse som en eksplicit kritik af den dominerende marxisme og dens prætenderede videnskabelighed og vulgære evolutionisme.²⁹

Neoliberalismen eller Andersons resignation

Anderson skævvrider den vestlige marxisme, fordi han selv forbliver knyttet til en relativt konservativ version af marxismen. Derfor fejllæser han kritikken af marxismen som tilbagetrækning og forstår ikke behovet for at analysere de fremdukkende kontrolformer, der nødvendiggør nye politiske organisationsformer og en afsked med en række forestillinger blandt andet proletariatets styring af produktionen. Det videre forløb synes dog til en vis grad at understøtte Andersons analyse, da den vestlige marxismes kritiske bearbejdning af marxismen og afvisning af den dialektiske materialisme i slutningen af 1970'erne og begyndelsen af 1980'ere kammer over og bliver til en generel afvisning af den historiske materialismes klasseteorier med det resultat, at der opstår en overdreven tiltro til kapitalens evne til selvreform. Det var tilfældet selv blandt mere lyse hoveder som eksempelvis det tidligere Socialisme ou Barbarie-medlem Jean-François Lyotard, der var med til at udvikle forestillingen om et postmoderne opbrud, der i høj grad tog form af en afsked med marxismen og det dertil knyttede revolutionære projekt.³⁰ I forlængelse af maj '68 og kritikken af det funktionsopdelte fordisti-

ske samfund havde Lyotard og en lang række andre yngre marxistiske filosoffer som Jean Baudrillard og Félix Guattari affirmeret '68-oprørets libertære tendens i en quasi-anarkistisk begærsfilosofi, der overskred alle etablerede diskurser og institutioner inklusive marxismen og venstrefløjens overleverede organisationer som partiformen og fagforeningen, der ofte havde vist sig at være ude af trit med de nye klassekonflikter i løbet af 1960'erne.³¹ Det var et forsøg på at fortsætte og overgå Marx og Engels' beskrivelser af kapitalismens revolutionære tendenser, som i en svimlende bevægelse afvikler gamle fællesskaber og traditioner og frigør mennesket fra feudale og patriarkalske forhold, men referencen til igangværende politiske kampe fortonede sig, og der var ikke længere nogen genkendelig kritik udover de paradoksale hypotaseringer om skizofrene og det libidinale. Det problemkompleks, som begærsfilosofferne forsøgte at adressere, var selvfølgelig, at den historiske materialismes forestilling om proletariatet som social aktør i en historisk proces ikke længere gav sig selv og derfor måtte gentænkes hinsides '68 og kapitalens begyndende afmaterialisering i neoliberalismen (udflytning af produktion og immaterielt arbejde). Begærsfilosoffernes postmarxistiske undersøgelser var et forsøg på at komme på højde med denne udvikling, men det mislykkedes, og på dem måde var de paradoksalt nok med til at lægge marxismen i graven og åbne døren for de nye filosofers antimarxistiske dumheder, der gjorde sig så godt på skærmen og passede som fod i hose til det frembrusende neoliberale paradigme, idet de angrende eksmaoister afviste marxismen og identificerede den med den filosofiske legitimation for de stalinistiske arbejdslejlere, som Aleksander Solsjenitsyn havde beskrevet i *Gulag Øhavet*.³²

Udviklingen var ganske klar – marxismen var på retur. Afsporingen af den portugisiske revolution i november 1975 markerede skiftet. I Frankrig og Italien, de to lande hvor marxismen i efterkrigstidsperio-

den for alvor havde spillet en helt central rolle intellektuelt, blev marxismens betydning drastisk reduceret i løbet af 1970'erne. Fra i 1950'erne og 1960'erne at have fremslået som "vor tids uoverskridelige horisont", som Sartre i sin tid formulerede det, blev marxismen i til en forældet teori, hvis den ikke decideret blev forsøgt sidestillet med totalitær terror. Den parlamentariske situation afspejlede udviklingen: Venstreunionen mellem Socialistpartiet og Kommunistpartiet gik i opløsning umiddelbart før valget i 1978 og banede vej for en højrefløjtsregering, og da socialisten François Mitterrand kom til magten i 1981, efter at venstreunionen var blevet genetableret, havde neoliberalismen så meget medvind, at den nye regering efter et par år adopterede en stram økonomisk politik efter neoliberalt tilsnit.

Efter den hårdhændede undertrykkelse og kriminalisering af 77'er-bevægelsen var situationen ikke meget bedre i Italien, hvor kommunistpartiet helt havde valgt side til fordel for status quo i forbindelse med det historiske kompromis.³³ Marxismen blev marginaliseret, fortrængt eller undertrykt i Vesteuropa og gik i en art eksil i USA, hvor den på intet tidspunkt for alvor har spillet nogen nævneværdig rolle i en bredere offentlighed andet end som skræmmebillede i den kolde krig. I løbet af 1960'erne og 1970'erne blev landets universiteter ikke desto mindre hjemsted for såvel lokale venstreorienterede akademikere som en del europæiske marxistiske intellektuelle, der kunne få bedre arbejdsbetingelser på de amerikanske eliteinstitutioner. Den amerikanske litteraturhistoriker Fredric Jameson er et eksempel på det første og den engelske geograf David Harvey det sidste. Begge har de med udgangspunkt i henholdsvis Ernst Mandel og Marx udarbejdet kritiske teorier om det postmoderne samfund og dets særlige tomme tid og de indtager begge på hver deres felter en ledende rolle som toneangivende marxistiske forskere. Jameson med sin insisteren på behovet for at historisere

litteratur og kultur og Harvey med sine analyser af neoliberalismen som en genkomst af Marx' oprindelige akkumulation (hvad Harvey kalder "akkumulation gennem fordrivelse").³⁴

Hvor det tidligere havde været i Vesteuropa, og fortrinsvis i Paris, at de toneangivende intellektuelle var aktive, blev det i stadig stigende grad i USA, at intellektuelle trends opstod. I dag skal intellektuelle således gennem USA for at få global gennemslagskraft. Det er da også karakteristisk, at de mest toneangivende europæiske marxister idag reelt er ældre herrer, der på den ene eller anden måde har rødder i 1960'erne og 1970'erne, men som imidlertid først relativt sent er blevet opdaget i den amerikanske universitetsverden: Antonio Negri, Alain Badiou og Slavoj Žižek.

Andersons allerede omtalte analyse i teksten "Renewals" af det historiske forløb fra 1970'erne og frem, hvor neoliberalismen får hegemonisk status i en sådan grad, at enhver forestilling om en anden verden tenderer til at fremstå obsolet efter Murens fald, og selv Vesteuropas socialdemokratiske partier i 1980'erne opløser socialstaten i det neoliberale paradigme (penge og monetærpolitik), er på mange måder lige på kornet, og karakteristikkene af den særlige tidsånd er – som det altid er tilfældet med Anderson – meget, meget præcis, om end betoningen af nederlag desværre forlener analysen med en pessimistisk dimension, der nu reelt synes at udelukke selve muligheden for en sammenhængende kritik, der kan udmøntes i samfundsmæssige ændringer. Hvis ikke det var tilfældet tidligere, er revolutionen for Anderson i 2000 endegyldigt lagt i graven. På den måde tenderer Anderson til at tildele neoliberalismen endnu større magt, end selv dens bannerfører gør det, som den libanesiske trotskist og mellemøstenskspert Gilbert Achcar kritisk anfører i en kommentar til Andersons leder.³⁵ Andersons "kompromisløse realisme" – det kalder han det selv – balancerer faretruende nær pessimisme og automatisk afvisning af igangvæ-

rende kampe. I et forsøg på at undgå såvel tilslutning til den dominerende neoliberale orden som hypostasering af mulighederne for systemisk modstand advokerer Anderson således for en utrættelig kritik af samtiden med stadigt hensyn til igangværende kampe og nybrud. Men det er så ubetinget neoliberalismens 'succes', der aftegner sig i analysen, mere end det er en opmærksomhed på den modstand mod den neoliberale offensiv, der immervæk har fundet sted løbende fra *food riots* til alterglobaliseringsbevægelsens topmødeprotester.³⁶ Andersons analyse tager form af en fejende flot bevægelse, der er spændt stramt op som en forfaldshistorie, der imidlertid virker mere *executive director*-agtig end knyttet til nogen igangværende modstand på gaden eller på gulvet. Et tankevækkende forhold med tanke på Andersons kritik af den vestlige marxismes mangel revolutionær praksis i *Considerations*.

Som de amerikanske historikere og medlem af *Midnight Notes* Peter Linebaugh skriver, er Andersons diskurs i betænkelig grad "stratosfærens", han er løserevet fra de kampe, der hele tiden finder sted og han er derfor "ikke lydhør over for presset nedefra".³⁷ De konkrete kampe mod dominans, der finder sted løbende i mange forskellige kontekster, fylder ikke meget hos Anderson; det var allerede tilfældet i *Consideration on Western Marxism* og er ikke blevet bedre siden. Den isolation, Anderson kritiserer den vestlige marxisme for at lide under og reproducere, bekræfter han selv til overmål.³⁸

Exit Anderson

Nu er der imidlertid ved at ske noget; det neoliberale akkumulationsregime er i alvorlige vanskeligheder. Den såkaldte 'finanskrise' fremstår mere og mere som et udtryk for en langt dybere eller større krise. Det neoliberale akkumulationsregime med afregulering, privatiseringer og nye spekulative finansielle produkter, der blev introduceret i løbet af 1970'erne og 1980'erne som svar på

den modstand, arbejdere, studerende og andre nye kritiske subjekter artikulerede i 1960'erne, fungerer ikke længere, og den systeminterne 'løsning', der forsøges tvunget igennem af det politiske system og medierne, tager form af afskedigelser, massearbejdsløshed, lukninger og død.³⁹ At krisen er global blev slået fast med udviklingen i Nordafrika og Mellemøsten, hvor de arabiske masser er gået på gaden med henblik på at komme af med lokale despoter, der i årtier har beriget sig på befolkningernes bekostning og garanteret vestlig overherredømme i regionen. Den postkoloniale løsning med rige hvide nationaldemokratier og fattige farvede pjaltedespotier forsøges afvist i Tunesien, Ægypten, Yemen, Syrien etc.⁴⁰

Tingene er med andre ord i bevægelse, og der er fornyet interesse for marxismen og dens analyseapparat, der tidligere i historien har fungeret som perspektiv og prisme for kollektive politiske kampe.⁴¹ Selv det gamle engelske dagblad *The Times* følte sig i 2008 foranlediget til at stille spørgsmålet: "Karl Marx: Did He Get It All Right?".⁴² I den situation kan den vestlige marxisme og dens analyser komme til at spille en central rolle; det er nok mere end man kan sige om Perry Anderson, der synes at have fraskrevet sig det revolutionære perspektiv, der må blive lakmusprøven i den kommende tid. Reformsocialister ender altid med at stå på den forkerte side af barrikaderne, når situationen spidser til.

Noter

1. Göran Therborn, *From Marxism to Post-Marxism*, London 2008, Razmig Keucheyan, *Hésmisphère gauche*, Paris 2010.
2. Perry Anderson, *Betragtninger over marxismen i den vestlige verden* [*Considerations on Western Marxism*, 1976], overs. Christian Koch, København 1977. Teksten blev skrevet i 1974 og var oprindeligt tænkt som et forord til en antologi med oversættelser af tekster af repræsentanter for den vestlige marxisme. Antologien blev imidlertid forsinket, da

forlaget, som havde kommissioneret den, gik fallit, og antologien udkom først i 1977. Inden da havde Anderson publiceret forordet som bog.

3. Da *Considerations on Western Marxism* udkom, udløste den en heftig debat i tidsskrifter som *Radical Philosophy*, *Telos* og *Montly Review*. Jf. John Mepham, "Goodbye to All That?", i *Radical Philosophy*, nr. 16, 1977, s. 39-41, Richard D. Wolff, "Western Marxism", i *Monthly Review*, no. 4, 1978, s. 58-64, Paul Piccone, "Review", i *Telos*, nr. 30, 1977, s. 213-216, Martin Jay, "Further Considerations on Anderson's *Considerations on Western Marxism*", i *Telos*, nr. 32, 1977, s. 162-167, Andrew Arato & Paul Piccone, "Rethinking Western Marxism: Reply to Martin Jay", *ibid.*, s. 167-174.

4. For en fremragende, om end meget sympatiserende gennemgang af Andersons udvikling fra 1950'ernes slutning og frem til 1990'ernes midte, se Gregory Elliot, *Perry Anderson: The Merciless Laboratory of History*, Minneapolis 1998. Se også Paul Blackledge, *Perry Anderson, Marxism and the New Left*, London 2004. For en udmærket præsentation af Andersons inspirationskilde Isaac Deutscher, se Neil Davidson, "The Prophet, his Biographer and the Watchtower", i *International Socialism*, nr. 104, 2004, s. 95-118.

5. Maurice Merleau-Ponty, *Les Aventures de la dialectique* [1955], Paris 2000. Termen 'vestlig marxisme' går tilbage til Kominterns kritik i 1923 af Georg Lukács' *Geschichte und Klassenbewusstsein* og Karl Korsch's *Marxismus und Philosophie*. Jf. Korsch, *Marxismus und Philosophie* [1923], i idem, *Gesamtausgabe. Band 3: Marxismus und Philosophie*, Amsterdam 1993, s. 337. Men det er først med Merleau-Pontys bog, at termen for alvor begynder at blive brugt.

6. *Betragtninger over marxismen i den vestlige verden*, s. 33.

7. *Ibid.*, s. 53.

8. Jf. Eric Hobsbawn, *Ekstremernes århundrede* [*The Age of Extremes*, 1994], overs. Ole Lindegård Henriksen, København 1997.

9. Andersons italienske eksempler på vestlig marxisme er svært problematiske og passer dårligt i selskab med de tyske og franske. Volpe er konvertit og var oprindeligt inspireret af fascisten Giovanni Gentiles idealisme, før han i 1942 vender sig mod marxismen. Volpe-eleven Colletti går den anden vej og 'udmærker' sig ved at forlade marxismen til fordel for Berlusconi's Forza Italia i midten af 1990'erne.

10. *Betragtninger over marxismen i den vestlige verden*, s. 43.

11. *Ibid.*, s. 43.

12. *Ibid.*, s. 44.

13. *Ibid.*, s. 86.

14. Perry Anderson, "Renewals", *New Left Review. New Series*, nr. 1, 2000, s. 13.

15. *Ibid.*, s. 6.

16. Leo Trotskij, *The History of the Russian Revolution* [История русской революции, 1930], overs. Max Eastman, Ann Arbor 1967.

17. Anton Pannekoek, *Verdensrevolution og kommunistisk taktik* [*Weltrevolution und kommunistische Taktik*, 1920], overs. K. Hald Nielsen, København 1975, Karl Korsch: "Den marxistiske ideologi i Rusland" ["The Marxist Ideology in Russia", 1938], overs. Jan Bo Hansen, i idem, *Staten og kontrarevolutionen. Udvalgte skrifter 1929-1950*, København 1972, s. 88-94, Amadeo Bordiga, *Struttura economica e sociale de la della Russia d'oggi* [1957] Milano, 1976.

18. C.L.R. James, Grace Lee & Raya Dunayevskaya, *State Capitalism and World Revolution* [1950], Chicago 1986, Cornelius Castoriadis, *La société bureaucratique* [1973], Paris 1990, Claude Lefort, *Éléments d'une critique de la bureaucratie* [1971], Paris 1979.

19. Jf. Russell Jacoby, *Dialectics of Defeat: Contours of Western Marxism*, Cambridge 1981, Marcel van der Linden, *Western Marxism and the Soviet Union: A Survey of Critical Theories and Debates since 1917*, Leiden 2007.

20. Gregory Elliott, *Perry Anderson*, s. 149-163.

21. For en samtidig analyse og kritik af Sartres position, se Claude Lefort, "Le Marxisme et Jean-Paul Sartre", i *Les Temps Modernes*, nr. 89, 1953, s. 1541-1570. Hvor Sartre mere og mere nærmede sig det franske kommunistparti, der indtog andre redaktører af det vigtige tidsskrift *Les Temps modernes* i løbet af 1950'erne forskellige antikommunistiske positioner, som det eksempelvis var tilfældet med Raymond Aron og Maurice Merleau-Ponty. Jf. Anna Borschetti, *Sartre et les Temps modernes. Une entreprise intellectuelle*, Paris 1985.

22. Anderson går så langt som til at nedtone Trotskij's kritik af Stalin og beskriver den som ensidet. I sin analyse fra 1930'erne havde Trotskij tilskrevet Stalin en såvel revolutionær som kontrarevolutionær rolle i Sovjetunionen internt, men en rent kontrarevolutionær rolle internationalt. Anderson går i rette med Trotskij's beskrivelse af Stalins rent regressive betydning internationalt og opskriver Stalin, idet han argumenterer for Stalins modsætningsfyldte natur er gennemgående, altså såvel intern som ekstern. Stalin havde nemlig været en helt central aktør i kampen mod den europæiske fascisme, og senere spillede stalinismen en progressiv rolle i Vietnam, Jugoslavien og Albanien i skikkelse af nationale befrielsesbevægelser ifølge Anderson. Jf.

Perry Anderson: "Trotsky's Interpretation of Stalinism", i *New Left Review*, nr. 139, 1983, s. 49-58.

23. Guy Debord, *Skuespilsamfundet [La société du spectacle, 1967]*, overs. Ole Klitgaard, København 1972.

24. Lidt hurtigt kan man sige, Anderson tilhører den 'dogmatiske' del af det nye venstre i modsætning til eksempelvis C.L.R. James, Castoriadis og Debord, der forstod behovet for kritisk at opdatere marxismen og lægge afstand til dens politiske organisationsmodeller som partiet og fagforeningen.

25. Jf. Michel Surya, *La révolution rêvée. Pour une histoire des intellectuels et des œuvres révolutionnaires 1944-1956*, Paris 2004.

26. Étienne Balibar, *La philosophie de Marx*, Paris 1993, s. 8. David McLellan, *The Thought of Karl Marx: An Introduction*, London 1971, s. 55-56.

Med udgivelsen af Marx' tekster om kritikken af den politiske økonomi i MEGA2 (*Marx Engels Gesamtausgabe, Zweite Abteilung: Das Kapital und Vorarbeiten: 1-15*, Berlin 1976-2008) er det blevet tydeligt, i hvor høj grad der egentlig er tale om forstudier og fragmenter. Jf. Marcello Musto, "The Rediscovery of Karl Marx", i *International Review of Social History*, nr. 52, 2007, s. 477-498.

27. Herbert Marcuse, *Det éndimensionale menneske. En undersøgelse af det højtudviklede industrisamfundets ideologi [One-dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrialized Society, 1964]*, trans Merete Ries, København 1969.

28. I den årelange debat mellem Anderson og den store engelske historiker Edward P. Thompson kritiserer Thompson netop Anderson for at overse betydningen af menneskelig erfaring i klassekampen og i stedet reproducere et lukket videnskabeligt system og reducere historien til en skematisk størrelse. Jf. Thompson, *The Poverty of Theory and Other Essays*, London 1978. Anderson kritiserer til gengæld Thompsons værk om *The Making of the English Working Class* for at være subjektivistisk. Jf. Anderson, *Arguments within English Marxism*, London 1980.

29. Jf. Russell Jacoby, *Dialectics of Defeat: Contours of Western Marxism*, s. 6-7.

30. Jf. Jean-François Lyotard, *Viden og det postmoderne samfund [La condition postmoderne. Rapport sur la savoir, 1979]*, overs. Finn Frandsen, Århus 1982.

31. Jf. Gilles Deleuze & Félix Guattari, *L'Anti-Édipe. Capitalisme et schizophrénie 1*, Paris 1972, Jean-François Lyotard, *Économie libidinale*, Paris 1974, og Jean Baudrillard, *L'échange symbolique et la mort*, Paris 1976.

32. For en analyse af de nye filosofers antimarxisme og udviklingen i anden halvdel af 1970'erne i

Frankrig, se Michael Scott-Christofferson, *French Intellectuals against the Left: The Antitotalitarian Moment in the 1970s*, New York 2004. For en samtidig dansk præsentation af fremkomsten af de nye filosoffer, se Peter Kemp, *Marxismen i Frankrig. Apropos de nye filosoffer og marxismens krise*, København 1978.

33. Jf. Giorgio Galli, *Storia del PCI. Il Partito Comunista italiano: Livorno 1921- Rimini 1991*, Milano 1991.

34. Jf. Fredric Jameson, *Postmodernism, or, the Cultural Logic of Late Capitalism*, Durham 1991, David Harvey, *Conditions of Postmodernity* 1990.

35. Gilbert Achcar: "The Historical Pessimism of Perry Anderson", i *International Socialism*, nr. 88, 2000, s. 135-142.

36. For en præsentation af kampe mod neoliberalismen fra *food riots* til alterglobalisering, se Mikkel Bolt, *En anden verden. Små kritiske epistler om de seneste årtiers antikapitalistiske kampe i kunst og politik og forsøgene på at udradere dem*, København 2011.

37. Peter Linebaugh, "In the Flight Path of Perry Anderson", i *History Workshop Journal*, nr. 21, 1986, s. 143.

38. I 1980'ernes begyndelse tiltrådte Anderson et professorat i historie på UCLA på vestkysten i USA, men uden at engagere sig i regionens mange forskellige politiske grupper eller diskussionsfællesskaber som eksempelvis den post-situationistiske Retort-gruppe, hvor andre europæiske akademikere, der underviser på University of California, som videnskabshistorikeren Iain Boal, kunsthistorikeren T.J. Clark og litteraturhistorikeren Franco Moretti er aktive. Anderson har heller ikke været aktiv i den venstrekommunistisk inspirerede studenterbesættelsesbevægelse i Californien, der har været aktiv siden 2009, hvor bl.a. kultur- og musikhistorikeren Joshua Clover har spillet en ledende rolle.

39. For en analyse af den igangværende krise, se Karl Heinz Roth, *Die globale Krise*, Hamburg 2009.

40. Den sejrssikre retorik fra 1990'erne om historiens afslutning og fraværet af alternativer til den neoliberale kapitalisme (Margaret Thatchers såkaldte TINA-doktrin: "There is no alternative"), hvor enhver reference til marxisme og kommunisme automatisk blev diskvalificeret og forvandlet til et udtryk for suspekt totalitarisme, er blevet afløst af kaos, voksende utilfredshed, trusler og kontant afstrafning muliggjort af den undtagelseslovgivning, der blev indført som et led i den såkaldte 'krig mod terror' efter 9/11. Men at den neoliberale orden har problemer, betyder selvfølgelig ikke på nogen måde, at den nødvendigvis bryder sammen,

blot at der er en åbning. Der arbejdes aktuelt ihærdigt på at forsvare og bevare den og for enhver pris undgå, at der sker afgørende ændringer med systemet. Og Obama, Merkel, Sarkozy, Cameron, og hvad de ellers hedder lige nu, forsøger endda at udnytte den åbne situation til at gennemføre 'reformer', der end ikke kunne gennemføres i de konservative 1980'ere.

41. Begivenheder som den franske filosof Alain Badiou og den slovenske filosof og kulturkritiker Slavoj Žižeks stort anlagte konferencer i London i 2009 og i Berlin i 2010 om kommunisme eller kommunismens idé er eksempler på denne vending, hvor marxismen efter i en årrække at have været reduceret til et lidet legitimt teoretisk standpunkt nu nyder stor opmærksomhed inden for dele af det politisk-filosofiske univers. Oplæggene fra konferencen i London er udgivet som *The Idea of Communism*, London 2010, redigeret af Žižek og Costas Douzinas. Den franske udgave, *L'idée du communisme*, Paris 2010, som er redigeret af Badiou og Žižek, indeholder et oplæg, der ikke er inkluderet i den engelske: Wang Hui, mens Douzinas ikke er med i den franske.

Også i dele af kulturlivet er kommunisme og marxisme igen på dagsordenen. Eksempler på den fornyede interesse for Marx, marxisme, socialisme og kommunisme, er bl.a. den tyske filminstruktør og forfatter Alexander Kluge stort anlagte ni timer lange filmatisering af *Das Kapital* fra 2008 og den franske filminstruktør Jean-Luc Godards *Film socialisme* fra 2010. Derudover kan nævnes en lang række udstillinger og udstillingsprojekter som eksempelvis *Forms of Resistance* på Van Abbemuseum i Eindhoven i 2008 og den chilenske kunstner Alfredo Jaars "Marx Salon" på Liverpool Biennial i 2010.

42. Philip Collins, "Karl Marx: Did He Get It All Right?", i *The Times*, 21. oktober, 2008.

Abstract

Mikkel Bolt: Perry Anderson's Western Marxism' Revisited, *Arbejderhistorie* 1/2012, s. 84-96.

Perry Anderson's Considerations on Western Marxism from 1976 remains an influential account of Western European Marxism in the 20. Century. Anderson analyse the difference between an earlier generation of Marxists such as Lenin and Rosa Luxemburg and a later generation including Karl Korsch, Jean-Paul Sartre and Theodor W. Adorno that all were forced into political isolation in a context characterised by the consolidation of bourgeois liberal democracy in Western Europe and the disappearance of a revolutionary perspective. The consequence according to Anderson is a kind of philosophical withdrawal where Marxist intellectuals take up teaching positions in the university distancing themselves from politics. The article argues that Anderson's mapping of the development of Marxism is a misreading that misses the explicit critique of the then dominant Marxism and its pretended objectivism and overlooks Western Marxism's attempt to critically analyse the emergence of new forms of control in post-war Europe.

Mikkel Bolt, ph.d.

Lektor ved Institut for Kunst- og Kulturvidenskab, Københavns Universitet
mras@hum.ku.dk